

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060102

DOM
2018-05-25
Stockholm

Mål nr
M 5279-17

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Vänersborgs tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2017-05-15 i mål nr M 87-17, se bilaga C

PARTER

Klagande

AJ

Ombud: J A

Motpart

Länsstyrelsen i Västra Götalands län
403 40 Göteborg

SAKEN

Tillstånd till vilthägn inom strandskyddat område på fastigheten X i Uddevalla kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen ändrar mark- och miljödomstolens dom endast på det sättet att tillstånd ges till ett större vilthägn utanför strandskyddat område (se bilaga A).

Dok.Id 1371620

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00–15:00
		E-post: svea.hovratt@dom.se www.svea.se		

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

AJ har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska ändra mark- och miljödomstolens dom och bifalla hans ansökan även i den del som avser upprättande av vilthägn inom strandskyddat område. Han har under målets handläggning i Mark- och miljööverdomstolen justerat sitt yrkande så att domstolen dessutom ska ändra underinstansernas avgöranden så att hägnet utanför strandskyddat område utökas något (se bilaga B).

Länsstyrelsen har motsatt sig ändring förutom när det gäller området utanför strandskyddat område där länsstyrelsen inte haft några synpunkter på det justerade yrkandet.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

AJ har utvecklat sin talan i huvudsaklig överensstämmelse med vad som framgår av mark- och miljödomstolens dom och har tillagt och förtydligat i huvudsak följande:

Han bedriver ett lantbruk, skogsbruk, vallodling och verksamhet med vilthägn. Den sistnämnda består av köttproduktion och turistverksamhet. Det kommer att innebära många praktiska och ekonomiska fördelar för verksamheten om hägnet tillåts uppföras inom det strandskyddade området. Det är bättre för djuren med stora sammanhängande hägn. Att marken betas istället för att växa igen borde ur miljösynpunkt endast vara till fördel för och tillgodose allmänna intressen.

Han har fått besked från Lantmäteriet att det inte kommer att vara möjligt att flytta den utfartsväg som finns i anslutning till det beslutade hägnet. Det är därför mycket olämpligt att utöka hägnet rakt österut så som länsstyrelsens förslagit. Om hägnet skulle utökas in i det skogsområde som länsstyrelsen föreslagit kommer tillsynen att försvåras avsevärt genom att djuren lättare kan hålla sig undan där. Vid tillsyn av bison krävs att man kör fordon i hägnet för att besiktiga djuren och för det skulle krävas att man anlade vägar i skogsområdet. Förflyttning av djuren skulle även försvåras.

Att utvidga den pågående verksamheten på en annan plats än inom det strandskyddade området skulle medföra orimliga kostnader för honom. Kostnaderna avser uppförande av permanent drivgata om 630 000 kr, anläggande av fordonsväg i skogsmark om ca 500 000 kr, material till provisorisk drivgata om ca 100 000 kr, ökat inköp av stödfoder på grund av minskat område för odling, uppsättning av stängsel vid täckdikningssystem om ca 2 000 000 kr och uppsättning av stängsel vid jordvärmeanläggning.

Förflyttningen av djuren skulle även medföra ett ökat arbete, liksom uppsättning och nedtagning av den provisoriska drivgatan två till tre gånger per år. Han skulle även få sämre arrondering för fastigheten i sin helhet och förlora dränerad mark som är lämplig för odling av foder. Stängslet med den sträckning som länsstyrelsen beslutat om närmast vattnet skulle förfula landskapet. Eftersom marken där länsstyrelsen menar att stängslet ska sättas upp är täckdikad med tegel kommer mycket arbete med uppsättandet av stängslet att behöva göras för hand och stolparna kan behöva sättas sicksack för att undvika att förstöra täckdikningssystemet. Skulle det förstöras skulle området bli obrukbart. Om stängslet tillåts närmare vattnet enligt hans yrkande undviks området för täckdikning.

Det område som benämnts "C" täckdikade han förra året till en kostnad om 380 000 kr. Svårigheterna att sätta upp stängsel på täckdikad mark och på mark där det finns en jordvärmeanläggning är så pass stora att det knappast skulle vara lönt att försöka.

Under målets handläggning har det uppstått ett missförstånd kring hägnets dragning utanför det strandskyddade området. Vid öppningen i hägnet vid vägen vill han sätta upp stängslet längs med de befintliga stängsel som finns på platsen idag.

Han har till stöd för sin talan gett in offert för anläggande av drivgata och en karta avseende täckdikningssystemet och jordvärmeanläggningen.

Länsstyrelsen har utvecklat sin talan i huvudsaklig överensstämmelse med vad som framgår av mark- och miljödomstolens dom och har tillagt och förtydligat i huvudsak följande:

Det finns inga särskilda skäl för att tillåta AJ att ha vilthägn inom strandskyddat område. Bison kräver ett stabilt vilthägn, vilket gör det omöjligt för allmänheten att beträda området även vid de tillfällen som hägnet är tomt. Bison ingår inte i den svenska jordbrukstraditionen. Beslutet att inte meddela dispens för vilthägn inom strandskyddat område går inte längre än vad som krävs för att tillgodose förbudets syfte.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Mark- och miljööverdomstolen har haft syn i målet.

Efter det att domstolen haft syn i målet har en av domstolens ledamöter fått förhinder. Handläggningen av målet har därför fortsatt med tre ledamöter (2 kap. 10 § första stycket lagen [2010:921] om mark- och miljödomstolar).

Allmänna utgångspunkter för prövningen

Vilthägn får enligt 12 kap. 11 § miljöbalken inte uppföras utan tillstånd av länsstyrelsen på områden där allmänheten får färdas fritt. Vid tillståndsprövningen ska behovet av skydd för friluftslivet och naturmiljön beaktas. Tillstånd till vilthägn inom ett strandskyddsområde får enligt bestämmelsen meddelas endast om det finns särskilda skäl. Av förarbetena framgår att när det gäller intrång i strandskyddsintressena bör bedömningen följa samma principer som när det är fråga om dispensförfarande i ett strandskyddsärende (se prop. 1997/98:45 II s. 154).

Vägledning för när dispens får meddelas kan hämtas från 7 kap. 18 c § miljöbalken. Av paragrafens fjärde punkt framgår att man får beakta om det område som dispensen avser behövs för att utvidga en pågående verksamhet och utvidgningen inte kan genomföras utanför området.

Av 7 kap. 25 § miljöbalken framgår att vid prövningen får en inskränkning i en enskilds rätt att använda mark inte gå längre än som krävs för att syftet med strandskyddet ska tillgodoses.

Bedömningen i detta mål

AJ har argumenterat för att bestämmelsen i 7 kap. 16 § 1 miljöbalken är tillämplig i målet, antingen direkt eller indirekt genom så kallad analog tillämpning. Av bestämmelsen framgår att förbuden som normalt sett gäller inom strandskyddsområden bl.a. inte omfattar anläggningar, anordningar och åtgärder som inte avser att tillgodose bostadsändamål om de behövs för jordbruket och de för sin funktion måste finnas eller vidtas inom strandskyddat område.

Med hänsyn till att frågan om tillstånd till vilthägn inom strandskyddsområde är särskilt reglerad i 12 kap. 11 § miljöbalken får undantagsbestämmelsen för jordbrukets behov i 7 kap. 16 § miljöbalken inte anses tillämplig i målet, varken direkt eller indirekt.

Domstolen har därför att ta ställning till om det föreligger särskilda skäl för att tillåta hägnet inom strandskyddat område.

AJ har argumenterat för att hägnet behöver finnas inom det strandskyddade området och att det inte är rimligt att kräva att hägnet utvidgas på något annat ställe utanför det området.

Av utredningen framgår att det finns alternativa placeringar av ett större hägn utanför strandskyddat område. AJ har anfört att en utvidgning utanför det strandskyddade området skulle medföra olägenheter för honom i form av bl.a. ökade kostnader och mer arbete. Mark- och miljööverdomstolen bedömer dock att dessa omständigheter inte innebär att det saknas förutsättningar att genomföra utvidgningen utanför det strandskyddade området eller att det skulle vara oskäligt att endast få utföra utvidgningen där. Inte heller de extra kostnader och olägenheter till följd av den täckdikning som finns på platsen där stängslet får dras enligt det överklagade beslutet ger anledning till ett annat ställningstagande.

Det finns således inte särskilda skäl för att tillåta hägnet inom det strandskyddade området. Överklagandet ska därför avslås i den delen. Däremot finns anledning att bifalla AJs justerade yrkande som avser område utanför strandskyddat område. Mark- och miljööverdomstolen ändrar därför tillståndet på sätt som beskrivs i domslutet.

Domen kan enligt 5 kap. 5 § lagen om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsrådet Anna Tiberg, referent, tekniska rådet Mikael Schultz och hovrättsrådet Li Brismo.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2017-05-15
meddelad i
Vänernsborg

Mål nr M 87-17

KLAGANDE

AJ

Ombud: J A

MOTPART

Länsstyrelsen i Västra Götalands län
403 40 Göteborg

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsens i Västra Götalands län beslut den 16 december 2016, i ärende nr 523-37634-2012, se bilaga 1

SAKEN

Tillstånd till vilthägn och tillstånd att hålla bison i hägnet på fastigheten Y i Uddevalla kommun

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen avslår överklagandet.

BAKGRUND

Länsstyrelsen beslutade den 16 december 2016 bl.a. att meddela AJ tillstånd att upprätta vilthägn på cirka 26 hektar inom fastigheten Y i Uddevalla kommun. Tillståndet förenades med vissa villkor. Länsstyrelsen avslog i beslutet ansökan i den del som avsåg upprättande av vilthägn inom strandskyddat område.

YRKANDEN M.M.

AJ har yrkat att mark- och miljödomstolen med ändring av länsstyrelsens beslut bifaller ansökan även i den del som avser upprättande av vilthägn inom strandskyddat område. Han har anfört bl.a. följande. Särskilda skäl att meddela tillstånd för vilthägn inom strandskyddat område föreligger. Han är lagfaren ägare till fastigheten X i Uddevalla kommun (fastigheten), en bebyggd lantbruksfastighet. Han är lantbrukare och bedriver på fastigheten bland annat verksamhet innefattande cirka 50 hektar vallodling, djurhållning i form av köttdjur samt skogsbruk. Han har planer på att utöka sin verksamhet med ytterligare köttdjur i form av bison. Han har därför ansökt om tillstånd att upprätta bisonhägn på fastigheten på mark som tidigare varit dels älghägn, men även till viss del skogs- och åkermark. Länsstyrelsen har i nu överklagat beslut den 16 december 2016 avslagit ansökan i den del som avser upprättande av vilthägn inom strandskyddat område. Som skäl för sin bedömning har länsstyrelsen i huvudsak anfört att allmänheten inte kan nyttja området för bisonhägn varför hägnet undanhåller området för allmänheten samt att särskilda skäl för tillstånd inte föreligger. Enligt 12 kap. 11 § miljöbalken får tillstånd till vilthägn inom ett strandskyddsområde meddelas om det finns särskilda skäl. Av kommentaren framgår att bedömningen ska följa samma principer som när det gäller dispens från strandskyddet. Enligt 7 kap. 18 c § miljöbalken får dispens från strandskyddet lämnas bland annat om dispensen behövs för att utvidga en redan pågående verksamhet och utvidgningen inte kan genomföras utanför området. Han har redan de befintliga vilthägnen på plats. För att utvidgningen av verksamheten ska kunna ske till en rimlig ekonomisk kostnad krävs att utvidgningen sker i anslutning till befintliga hägn. Anledningen till detta är att han måste kunna driva

boskapen genom hägnen vid förflyttning, en placering på annat plats kommer att försvåra hanteringen. När ett djur blir sjukt eller skadat, eller när kalvar ska skiljas ut för märkning måste möjlighet att driva djuren till urskiljningsstation finnas. Att ha hagarna samlade inom en begränsad radie och i så nära anslutning till gårdscentrum som möjligt är då av stor betydelse vid drivning. Placeringen av hägnen har även stor betydelse för den dagliga tillsynen av djuren som blir effektivare och kan bedrivas på ett mer ekonomiskt sätt när hägnen är placerade nära gårdscentrum på gården och i anslutning till övriga hägn. Om han inte får tillstånd att utöka sina befintliga hägn inom strandskyddat område i enlighet med ansökan kommer han att tvingas anlägga drivgata om cirka 400-500 meter. En uppskattad kostnad för sådan drivgata är cirka 400 000 kr. Av lagkommentaren till 7 kap. 18 c § 1 miljöbalken framgår att när det inte är ekonomiskt rimligt att begära att utvidgning av en befintlig verksamhet sker på helt annat område så utgör det särskilda skäl för tillstånd. Han menar att i nu förevarande fall är det ur praktisk och ekonomisk synvinkel orimligt att kräva att redan befintlig verksamhet utvidgas på annan plats. Upplyningsvis kan i sammanhanget nämnas att han investerar stora kostnader i verksamheten just för att kunna ha hägn med så goda drivningsmöjligheter som möjligt. Långt framskriden lantmäteriförrättning pågår vilken krävs att möjliggöra projektering av ny väg för grannfastigheter. Han har i detta åtagit sig att anlägga ny väg till en kostnad av cirka 500 000 kr för att kunna använda den befintliga vägen på ett rationellt sätt vid drivning av djur. Detta är ett led i att utnyttja gårdscentrum och bruka gården på ett rationellt vis, och placeringen av de nu ansökta hägnen är ytterligare ett led i detta arbete. Som framgått ovan bedriver han ett aktivt jordbruk på fastigheten. Verksamheten att hålla bison i hägn kommer att utgöra en del av jordbruksverksamheten. Enligt 7 kap. 16 § miljöbalken gäller inte förbuden att vidta åtgärder inom strandskyddsområde anläggningar, anordningar eller åtgärder som behövs för jordbruket om de för sin funktion måste finnas vid vattnet. Av kommentaren till lagrummet framgår att undantaget gäller bland annat stängsel för jordbrukets behov och att till exempel betesmark för tjuvar kan tillåtas enligt undantaget. I Naturvårdsverkets handbok Strandskydd – en vägledning för planering och prövning, anges just hägn som ett exempel på en åtgärd som är tillåten inom strandskydd när det är för jordbrukets behov. Även om

reglerna i 12 kap. 11§ miljöbalken föreskriver särskilda skäl för tillstånd till vilthägn inom strandskyddsområdet bör ovanstående regler i 7 kap. 16 § miljöbalken med dess lättnader för jordbruk och hägn tillmätas betydelse i sammanhanget. Vilthägnet har också ett värde från allmän synpunkt då det hindrar marken från att växa i gen. Han åtar sig även att sätta upp stängslet på sådant vis att fri passage längs strandlinjen om minst 25 meter kvarstår. Om han inte får tillstånd att utöka hägnen på nu sökt sätt inom strandskyddat område så är det området som länsstyrelsen benämnt X som han kan utöka på. Det blir i så fall nödvändigt med en drivgata, en mycket kostsam anläggning som kan undvikas om han får lov att utöka befintliga hägn på strandskyddat område. En sådan placering vid X av hägnet skulle även medföra onödigt merarbete vid förflyttning och tillsyn av djuren. Det stämmer att han sett en uppenbar praktisk vinst med att djuren ska ha tillgång till vattnet och angett detta som ett skäl. Länsstyrelsen tycks mena att det faktum att han nu är villig att lämna 25 meter fri passage skulle vara till hans nackdel. Ur strandskydds-synpunkt är det dock en fördel och borde endast tala för ett bifall. I sammanhanget bör poängteras att det särskilda skäl som han har anfört i komplettering till överklagandet är att dispensen behövs för att utvidga en redan pågående verksamhet. Det vore en fördel om hägnet kunde göras större enligt ansökan. Dels är bison ett djurslag som behöver stora ytor och ett större hägn är då positivt. Dels har AJ brukat sin gård ekologiskt sedan över 35 år tillbaka. Eftersom han inte använder gödning är det en fördel med större arealer för att det ska bli tillräckligt gott om mat. Vad gäller de sex hektar som ursprungligen var med i ansökan så har han tänkt om och bedömt att det är lämpligt att inte använda den marken till vilthägn. Han är i behov av den goda åkermarken för att odla på och kan inte avvara den. Att hägna in skogsmark är svårarbetat samtidigt som djuren förstör skogen, varför det inte är lämpligt att anlägga hägn i skogen. Den delen av fastigheten berörs även i större utsträckning av vägar som försvårar. Som ovan anförts är det visserligen möjligt att bygga nytt hägn vid den plats länsstyrelsen refererar till som X. Det skulle dock medföra stora kostnader för anläggning av drivgata och mycket merarbete i verksamheten. Det ligger inget självändamål för honom att ansöka om att utöka hägnen inom strandskyddat område. Men med hans mångåriga erfarenhet av djurhållning och kunskap om sin fastighet och verksamhet

är det hans samlade bedömning att blir klart bäst arrondering om han kan hålla samman hägnen på ansökt sätt. Till stöd för överklagandet har han redovisat mark- och miljödomstolens dom den 31 mars 2017 i mål M 559-17. Domstolen konstaterade där att utvidgningen av en inhägnad för vilthägn inom strandskyddat område medförde att djuren kunde ses omedelbart från det allemansrättsligt tillgängliga strandområdet. Viltstängslet antogs därför öka platsens attraktionskraft och därmed öka allmänhetens benägenhet att vistas längs med det aktuella vattendraget. Den allemansrättsliga tillgången till strandområdet i målet ansågs bli ytterligare berikad genom vilthägnet. Den sökta åtgärden bedömdes därmed ligga i linje med strandskyddets syften.

Länsstyrelsen har bestritt bifall till överklagandet och har anfört bl.a. följande. Den del ur ansökt areal som ligger inom strandskyddat område har arealen 1,9 ha. Länsstyrelsen anser att AJ kan låta hägnet ha den utsträckning som har fastställts genom länsstyrelsens beslut, då storleken enligt länsstyrelsen bedömts tillräcklig för tillstånd att hålla bison i vilthägn, alternativt utöka hägnet med 1,9 ha rakt österut från hägnets nordliga åkermarker. I synnerhet som AJ ska ta bort vägen. Alternativt kan AJ utöka hägnet så att de sammanlagt 6 hektaren åker och skog som togs med i ursprungliga ansökan införlivas i hägnet. Enligt samtal den 16 februari 2017 är det möjligt för honom att bygga vilthägn vid "X" i figur 2. Här ser länsstyrelsen ytterligare en plats där vilthägn kan byggas i stället för inom strandskyddat område. AJ anförde vid ett möte mellan länsstyrelsen och honom, den 10 februari 2016, att marken närmast sjön är för blöt för att upprättande av vilthägn ska vara lämplig. I motsägelse till detta yttrande motiverade sedan AJ behovet av att bygga vilthägnet i strandskyddat område med att djuren ska kunna ha tillgång till vatten. I överklagandet anfördes att en fri passage om 25 meter kommer upprättas närmast vattnet. Sammantaget anser länsstyrelsen att hägnet kan byggas på annan plats och ytan där strandskyddet råder behövs inte för hägnets funktion.

DOMSKÄL

Enligt 12 kap. 11 § tredje stycket miljöbalken får tillstånd till vilthägn inom ett strandskyddsområde meddelas endast om det finns särskilda skäl.

Bedömningen ska följa samma principer som när det gäller dispenser från strandskyddet. Vägledning för under vilka förutsättningar som dispens ska beviljas får alltså hämtas från 7 kap. 18 c § miljöbalken. Såvitt här är aktuellt får som särskilda skäl vid prövningen av en fråga om dispens från strandskyddet beaktas om det område som dispensen avser behövs för att utvidga en pågående verksamhet och utvidgningen inte kan genomföras utanför området, 7 kap. 18 c § punkten 4 miljöbalken.

Förarbetena rekommenderar stor restriktivitet vid dispenser i synnerhet i områden som är tillgängliga för allmänheten, i områden som är särskilt värdefulla för djur- och växtlivet – grunda mjukbottnar, landhöjningsområden och strandängar – och i tätbebyggda områden; det måste noggrant klarläggas vilket intresse den enskilde har av dispens, vilken omfattning åtgärden måste ha för att den ska fylla sin funktion och vilka ytterligare effekter som måste påräknas. Vidare måste bedömas om i det enskilda fallet behov av anläggningen kan tillgodoses på annat sätt utanför strandskyddsområdet i fråga utan att det medför orimliga kostnader, tidsförluster eller andra olägenheter.

I överklagandet har mycket översiktligt redogjorts för AJs behov av att utvidga verksamheten till ett område inom strandskyddsområdet, liksom de extra kostnader som en lokalisering av vilthägn till sådan mark är förknippad med. Enligt mark- och miljödomstolen har AJ inte visat att den ansökta arealen delvis måste ligga inom strandskyddat område. Mot bakgrund härav och då möjlighet finns att lokalisera vilthägn till en plats utanför strandskyddsområdet anser mark- och miljödomstolen att det inte finns särskilda skäl att enligt 7 kap. 18 c § miljöbalken meddela strandskyddsdispens. Överklagandet ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV 427)

Överklagande senast den 5 juni 2017.

Susanne Mörkås

Jolanta Green

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Susanne Mörkås, ordförande, och tekniska rådet Jolanta Green. Föredragande har varit beredningsjuristen Maria Aldegren.